

Restes d'antigues construccions al Puig

Gisclareny

Ubicació

Comarca:	Berguedà
Lloc/Adreça:	A sota de l'església del Puig i al costat de l'antic camí que hi accedeix
Emplaçament	Al lloc del Puig. Pista de Bagà a Gisclareny PK.5 seguir caminant 20 min fins al turó
Alçada:	1021
Coordenades:	
Latitud:	42.26624
Longitud:	1.8098
UTM Est (X):	401842
UTM Nord (Y):	4680023

Classificació

Número de fitxa	08093 - 74
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Jaciment arqueològic
Estil / època:	Medieval Romànic Gòtic
Segle	XII-XIV
Estat de conservació	Dolent
Notes de conservació:	Cobert de vegetació i també runa
Protecció	Inexistent
Accés	Fàcil
Ús actual:	Sense ús
Titularitat	Privada
Titular:	08092A009000180000Y

Fitxes associades:

[Sant Martí del Puig de la Baga](#)

[Elements decoratius de l'interior de Sant Martí del Puig](#)

[Pica baptismal de Sant Martí del Puig](#)

Autoria de la fitxa Pere Cascante i Torrella

Descripció

Pujant al pujol on s'assenta l'església de Sant Martí i disposat en diverses terrasses al costat de l'antic camí hi han restes d'alguns murs de pedra que fan pensar en antigues construccions relacionades amb l'antiga església del Puig. De fet aquests elements són visibles a mitja pujada on hi ha un possible paviment de còdols empedrat amb restes d'algun mur molt desdibuixat lligat amb morter de calç. Amb tot aquestes restes són més visibles a sota de la porta d'entrada a la sagrera on hi ha una mena d'esplanada sostinguda per murs de pedra i també maçoneria que hom pensa que podria correspondre amb la base d'algun tipus de construcció relacionada amb alguna rectoria o petita casa de clergues esmentada per la documentació antiga (Martín, 2005; serra i Vilaró, J; 1989, Llibre III). Ambdós autors parlen d'un clergue que depenia de Gavarrós per que hi fés contínua residència "ibi residentiam pesonalem" serra i Vilaró, J; 1989. Llibre III i poseriorment el 1295 s'hi documenta una petita comunitat de cergues. Per tant hom pensa que aquesta mena d'esplanada que hi ha la part oest de l'església seria la base d'un edifici per acollir aquesta petita comunitat. Als voltants de l'església i al costat de la porta d'entrada s'observen altres estructures lligades amb morter de calç mig cobertes de vegetació

Observacions:

Caldria una exploració arqueològica seguida d'una desforestació de la vegetació que hi ha sota del turó de l'església per poder documentar i identificar altres construccions que hi podrien anar relacionades.

Història

Segons Martín (Martín, 2005) l'indret del Puig ja apareix esmentat en l'acta de consagració de Sant Miquel de Turbians el 948 "...entrego a l'esmentada parròquia les vil·les que s'han esmentat amb els seus termes, els quals afronten, per una banda, amb el terme de Bagà, per l'altra, amb el terme de Vallcebre, el de Saldes i, per l'altra, amb els termes de Molnell o del Puig [de Sant Martí]." (Martín, E inèdit del doc.ADCU). Poseriorment el lloc de Puig ens és esmanetat amb les donacions del monestir de Sant Lloç prop Bagà el 961 "in valla buchranense, casas curtes et ortos, terras et vineas cultas vel incultas molendinis, aquis, aquiductis in Vilalta et in Marolaet in ipso Puio, et in Rus et Perdinela" (Serra i Vilaró, J; 1989. Llibre III P.82). Tanmateix és en la documentació d'aquest monestir quan se'n fa major referència ja que el 983 i posteriorment el 1003 es fa una donació de terres del mas Puig. I parla també d'un lloc dit Querol proper al Puig "I pècia de vinea ad domum Scti Laurencii monasterii, qui est in valle Buchuranense. Et advenit illa ipsa vinea de comparacione, in chomitatum Cerdaninense, in valle Buchuranense, in apennico de ipso Puio, in locum qui dicunt Cherol". El document esmenta les afrontacions que són "In vinea de Olibane vel eres suos, et de alia in ipsa Rocha Rotunda, et de III in vinea de Orifeitaqyi fuit condam..." (Bolós-Pagès, 1986) Bolós interpreta com a Sant Martí del Puig sense poder especificar la roca rodona. Nosaltres pensem que la roca rodona podria correspondre el pujol arrodonit on més tard s'hi alçarà l'església de Sant Martí. L'església de Sant Martí aviat es va convertir en una parròquia ja que el 1197 se l'esmenta com una parròquia. El 1288 el capellà del Puig Berenguer de Gaamir va arrendar del clergue de Gavarrós (Berenguer de Ça Rocha) amb totes les entrades, oblacions, defuncions, conreus, cases, possessions i altres drets que posseïen i li corresponien com també tot el de la seva església i sufragània de santa Maria de Faia (santa Magdalena) (Serra i Vilaró, J ;1989 Ob cit. Llibre III. P.253) . Aquest acord incluïa a Ça Rocha de residir a la parròquia "ibi residentiam pesonalem" i garantir servei religiós a les esglésies. Segons Serra i Martín conflictes posteriors acabaren imposant una multa de 150 sous a Gaamir i la confirmació de Berenguer de

Ça Rocha com a rector del Puig. Altres documents són el 1295 l'església va rebre una deixa testamentària de 20 sous per part de Galceran de Pinós i Santa Maria de Faia de 10 sous. S'hi té documentada una petita comunitat de clergues que hi feien oficis diurns i també nocturns. Consta que el 1368 el rector del Puig va entrar en brega amb els homes de Berga als plans de Reboll. En conseqüència els bisbe d'Urgell va absoldre a tots els rectors i en va reposar de nous. En aquesta data l'església va perdre la categoria de parròquia i va passar a ser una sufragania de Gosclareny. També hi ha esment el 1399 que els prohoms del Puig van comprar als cònsols de Bagà un encencer, una custòdia de llautó en la que nen van pagar 2 lliures i quatre sous (Baronies, ob cit. P47). La importància del lloc del Puig era cabdal pels barons de Pinós. Tant és així que els rectors d'aquesta parròquia van finançar la construcció de la capella de Santa Maria a l'església de Sant esteve de Bagà. Així el 1396 es cobreix "la quapela nova de sent guyla (Julià)" a l'angle sud-oest del temple que va ser per Oliver Saig, rector de Sant Martí del Puig. A la clau de la volta s'hi va gravar "el ont floré" un puig coronat per una flor de lis fent referència al Puig i la qual n'era titular Oliver Saig (Galí, F, D i Lacuesta, C , R, 2010). Tot i aixíensem que els terratremols de 1427 i 1428 van sacsejar de forma profunda la vall provocant alguns estralls a Sant Martí. Posteriorment el 1593 la parròquia de Turbians i la seva sufragania del Puig van passar a dependre formalment del bisbat de Solsona . Tot i així i a causa d'un contenciós amb el bisbat d'Urgell, el canvi jurisdiccional no es va portar a terme fins 1624.. El 30 de setembre de 1729 i en motiu d'una visita pastoral, el visitador fa constància l'absència dels ornaments necessaris per a la liturgia, (DDAA. SPAL. 2014) No obstant en el cadastre de 1776, la masia i lloc del Puig estava a mans de la família Bover (AMG, cadstre 1776) i sabem a través de la documentació eclesiàstica que alguns dels rectors de l'església de Gisclareny i del Puig procedieb d'aquesta mateixa casa. Així Julià i Martí Bover eren germans sacerdots i fadrísters ja que l'hereu del mas era Joan Bover i segons Martín encara hi havia un altre germà de nom Josep que era ferrer. Julià va ser rector durant 18 anys a Gisclareny on el seu testament va encarregar un enterrament amb dotze sacerdots, tes misses cantades i una ofrena de pai i vi a l'església de Sant Martí. Va donar 900 lliures a la fundació de Sant Julià i va nomenar al seu germà Martí sacerdot de Gisclareny i li va encarregar que fes dotze misses anuals els dies especificats i va crear una causa pia de " col·locar donzelles en espiritual matrimoni" i especificant que fossin filles dels germans donant-los uina pensió de 20 lliures anuals en el moment del casament. Aquesta dot s'havia de donar als descendents de l'hereu de forma perpetua mente que la la resta de germans només es lliurés fins a la quarta generació (Martín, 2005. P.33). Aquest element podria explicar la quantitat de reformes portades a terme a l'església de Sant Martí com ara l'annexió de les dues capelles a migdia i tramuntana de la nau, la construcció dels hipogeus el 1787 entre altres. El 1936 i amb l'inici de la guerra civil es va desmuntar l'antic cor de fusta i possiblement també els retaules així com també les dues campanes de l'església, una de les quals va ser custodiada a Gisclareny. A més aquestes destrosses deuriem ser més evidents per la posició estratègica i proximitat amb el congost dels empedrats. Aquest fet podria haver donat lloc a la gran quantitat de trinxeres que hi ha excavades als voltants de l'església. A la d'ecada dels 40 es van construir uns nínxols adossats a la façana nord i es va costejar la fabricació d'una nova campana que va ser guardada a l'ajuntament de Gisclareny fins el 1989 (Caballè Cantalapedra, F; 1995 p-26). Finalment la dècada de 1970 i 1980 membres de l'associació dels amics dels monuments de la vall del Bastareny emprengueren algunes tasques de neteja i repicat de paraments interns així com repas de la teulada. Aquestes tasques es van completar el 1988 amb la reposició i renovació de la majoria de les cobertes de les esglésies. Finalment el 2005 l'ajuntament de Gisclareny va signar un conveni de cessió del monument durant 30 anys amb el bisbat de Solsona oi aixó va fer que es sol·licités ajuda al Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona per a la seva restuarció. Aquestes tasques es van realitzar entre els anys 2007 i 2008.

Bibliografia

- BOLÓS MASCLANS, J; PAGÈS(1986). El monestir de Sant Llorenç prop Bagà. Artestudi. Barcelona. P .71, 200.
- CABALLÈ I CANTALAPIEDRA, F (1996). Les tres-centes cases de Giscareny. Columna Albí. P.55.

CASCANTE I TORRELLA, P (2017). Memòria i estudi històric i constructiu de la masia de Vilalta de Sant Mateu de Bages.

GALÍ F, D; LACUESTA CONTRERAS, R (2010). Evolució històrica i constructiva de l'església de Sant Esteve de Bagà a partir de les fonts documentals. SPAL (Inèdit).

MARTIN, E (2005 Una mirada sobre la història de Gsclareny.P.15, P.32, 33 .

GENERALITAT DE CATALUNYA. Inventari de Patrimoni arquitectònic (IPA). Fitxa núm. 3338; SERRA i VILARÓ , J (1989). Les Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius. Llibres I, II i III. AHG. Cadastre de 1776.

ACA. Llibrets de compliment pasqual. Amillament de 1863. Extret de Martín, E; 2005. Annex 21

ADCU. Acta de consagració de Sant Miquel Turbians (inèdit),

DDAA. (2014). "Església de Sant Martí del Puig de la Baga. Gisclareny". Restaurar o reconstruir. Actualcions del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local en els monuments . Memòria SPAL 2010-2012. P-581-588.

